

TÜRKİYE'DE SURİYELİ MÜLTECİ ENTEGRASYONU: ZORLUKLARI VE OLANAKLARI

Integration of Syrian Refugees in Turkey: Challenges and Opportunities

Doğuş ŞİMŞEK*

Özet

Bu makale, Türkiye'deki mülteci entegrasyon süreçlerini incelemekte ve Türkiye'deki bütüncül bir mülteci entegrasyon projesine yönelik zorlukların ve olanakların kapsamlı bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, Suriyeli mültecilerin entegrasyonu için politika önerileri ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu makalede, Suriyeli mültecilerin entegrasyon süreçlerinin başarılı olması için hak temelli politikalara ihtiyaç olduğu savunulmaktadır. Literatür taraması ve İstanbul'da bulunan 50 Suriyeli mülteci (25 kadın, 25 erkek) ile yüz yüze yapılan derinlemesine görüşmelere dayanan bu çalışma kapsamında İstanbul'da görüşülen Suriyeli mültecilere entegrasyonun onlar için ne ifade ettiği çalışma ve eğitim başta olmak üzere haklara erişim sürecindeki deneyimleri gibi konularda sorular sorulmuştur. Bu çalışma, Türkiye'de mülteci entegrasyonu alanına katkı sağlamayı, bu alandaki boşluğunu doldurmayı hedeflemiştir. Bu makalede, Türkiye'nin göç politikalarının Suriyeli mültecilerin entegrasyon süreçlerine etkisi, saha çalışması sonucunda elde edilen bulgular kapsamında incelemekte ve Türkiye'nin bütüncül bir mülteci entegrasyon politikasına sahip olması için öneriler sunulmaktadır. Araştırma bulguları, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin temel haklara erişimde önemli zorluklar yaşadıklarını göstermiştir

Anahtar Kelimeler:

Mülteci Entegrasyonu,
Türkiye, Suriyeli
Mülteciler,
Uluslararası
Standartlar

JEL Kodları:

H83, N45, N95

Abstract

This article examines the processes of refugee integration in Turkey and aims to provide a comprehensive assessment of the challenges and opportunities to a holistic refugee integration scheme in Turkey. It also tries to put forward policy recommendations for better harmonization of Syrians in Turkish communities. The data presented in this article consists of 50 (25 female, 25 male) semi-structured in-depth interviews conducted with Syrian refugees in Istanbul. The questions were asked to Syrian refugees include what integration means to them, their experience in the process of access to rights, particularly in work and education. In line with a comprehensive literature review and a qualitative research, this article aims to fill the gaps in the literature on refugee integration in Turkey and offers policy recommendations. In this article, the effects of Turkey's immigration policy on the integration processes of Syrian refugees are examined in line with the research findings and policy recommendations are presented in order for Turkey to have a holistic integration policy. It is argued that rights-based approach is needed for a successful integration processes Syrian refugees. Findings suggest that Syrian refugees experience difficulties in accessing the fundamental rights.

Keywords:

Refugee Integration,
Turkey, Syrian
Refugees, International
Standards

JEL Codes:

H83, N45, N95

* Dr., Koç Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, dsimsek@ku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8025-5390

1. Giriş

1950’de Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), mültecileri korumak ve mülteci sorunlarını dünya çapında çözmek için uluslararası eylemleri yöneterek ve koordine ederek mültecilerin haklarını ve refahlarını korumak için görevlendirilmiştir. BMMYK, herkesin sığınma isteme ve başka ülkelere güvenli bir sığınak bulma hakkını kullanabilmesini sağlamak için gönüllü olarak ülkelere dönme, yerel olarak entegrasyon veya üçüncü bir ülkeye yerleştirme seçeneği sunmaya çalışmaktadır. Bununla birlikte, II. Dünya Savaşı’ndan sonra mültecilerin statüsüne ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi günümüzün çok daha karmaşık kitlesel mülteci hareketlerine dayanıklı çözümleri sağlayamamıştır. Bugün, mültecilerin sayısı dünya çapında daha önce görülmemiş bir oranda artmış ve çatışmaların süresi uzadıkça geçici mülteci kampları yetersiz kalmıştır. Aynı zamanda, bir mültecinin yeniden yerleştirilme şansı, ülkeler göçmenlere sınırlarını kapattığından, kitlesel göç hareketleri ulusal güvenlik ve istikrar için bir tehdit olarak algılandığından, küresel olarak çok daha düşük bir ihtimal haline gelmektedir. Ayrıca, yabancı düşmanlığı da giderek artmaktadır. Bu durum, yalnızca göç alan toplum bireyleri tarafından sığınmacılara, mültecilere ve göçmenlere yönelik endişe verici şiddetin yükselişinde değil, aynı zamanda yabancı düşmanlığını alevlendiren kısıtlayıcı politikaların uygulanmasıyla ve hükümet yetkililerinin açıklamalarında da görülmektedir.

Suriye’deki savaş sonucu Avrupa Birliği (AB) ülkeleri mültecilerin girişini engellemek için sınırlarını kapatmaya başvurduklarından Lübnan, Türkiye ve Ürdün’deki Suriyeli mültecilerin¹ göç ettikleri ülkelerde kalıcı olma olasılıkları artmıştır. Batı ülkeleri mültecileri almak yerine çok sayıda mülteci barındıran komşu ülkelere finansal destek sağlamayı tercih etmişlerdir. Bu durum, mülteciler için yeniden yerleştirilmeyi geçmişten daha karmaşık hale getirmektedir. Bu sorunlar ışığında, mültecilerin yerleşim süreçlerinin iyileştirilmesinde kritik olan süreçlerin güçlendirilmesine acilen ihtiyaç vardır. Mültecilerin yeni göç ettikleri toplumla entegrasyonu veya üçüncü bir ülkede yeniden yerleştirilmesi için eşitsizliklerin giderilmesi, temel hizmetlere erişim, eğitim ve ekonomik yaşam alanlarında yeterliliklerin kazanılması esastır. Bu hizmetlere ve sermaye çerçevelerine güçlü erişim, mültecilerin geçim kaynaklarını geliştirmelerini, geri dönüş, entegrasyon ve yeniden yerleştirme ile birlikte gelen zorlu geçişlerde gereken doğru becerileri edinmelerini sağlayacaktır. Bu tür işlemlerin başarılı olabilmesi için politikaların, hem mültecilerin hem de göç ettikleri toplumun kaygılarını dengeleyen uzun vadeli bir çerçeveye dayandırılması gerekmektedir. Bu nedenle, mülteci yerleşimi için, uygulanabilir, kapsayıcı ve açık politikalara yer veren sağlam bir plan sunulmalıdır. Bu planda aynı zamanda mültecilerin cinsiyet ve yaş perspektifleri de dikkate alınmalıdır.

Mültecilere göç ettikleri ülkelerde kendilerini güvende hissetmeleri, sınır dışı edilmeyeceklerini bilmeleri, haklara erişimlerinin sağlanması entegrasyon süreçlerinin başarılı bir şekilde devam etmesi için önemlidir. Bu politikalar, uzun süredir yerlerinden edilmiş olan mültecilerin geçiş zamanlarında ihtiyaç duydukları esnekliği sağlamak için göç ettikleri ülkeye aktif olarak katkıda bulunmalarını sağlamaktadır. Uluslararası yardım kuruluşları ve göç ettikleri komşu ülkeler de bunu başarmak için kısa vadeli insani müdahalelerin yetersiz

¹ Bu makalede ‘mülteci’ kelimesi hukuki değil sosyolojik bağlamda kullanılmıştır ve kendi ülkesinde yurtdışında sığınma talebinde bulunan ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan zorunlu göçmenleri ifade etmektedir.

kaldığını fark etmişlerdir. Politikalar, temel olarak insancıl bir yaklaşıma doğru gelişmelidir. Mültecilerin istihdam, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişebilmelerini sağlamak ve aynı zamanda göç alan toplum bireyleri ile mülteciler arasında sosyal köprülerin kurulmasını sağlamak için önemlidir. Bu makalede, Türkiye'nin göç politikalarının Suriyeli mültecilerin entegrasyon süreçlerine etkisi, Suriyeli mültecilerle yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular kapsamında incelemekte ve Türkiye'nin bütüncül bir mülteci entegrasyon politikasına sahip olması için politika önerileri sunulmaktadır. Literatür taraması ise iki ana alana odaklanmıştır. Birinci alanda, uluslararası mülteci hukuku belgeleri ve uluslararası insan hakları hukuku incelenmiştir. İkinci alanda ise Türkiye mülteci politikaları uygulamalarına ilişkin literatür taranmıştır.

2. Türkiye'nin Sığınma Sisteminde Entegrasyon Kavramı

Türkiye, uluslararası mülteci hukukunun ana hukuki araçlarını, yani mültecilerin statüsüne ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünü coğrafi sınırlama ile imzalamıştır. Pratik açıdan bu, (a) ülkesine gelen herkese koruma sağlama konusundaki yükümlülüklerini sınırladığı anlamına gelir; çünkü özgürlükleri ve yaşamlarının tehlikeye gireceği bir yere geri gönderilmeyeceklerinin garantisinin verildiği uluslararası korumaya ihtiyaçları vardır; (b) Türkiye, yalnızca Avrupa ülkesi vatandaşı olan kişilere mülteci statüsü sağlamaktadır. Avrupa dışındaki bir ülkeden gelen kişiler, yalnızca geçici olarak Türkiye tarafından korunmakta olup, yerleşecekleri üçüncü bir ülke bulana kadar Türkiye'de kalabilirler. Avrupalı olmayan mülteciler için tam bir mülteci statüsünden ve bu statü ile sağlanan haklardan yararlanamamak Türkiye'de hayatlarını inşa etmenin önünde bir engeldir. Avrupa ülkelerinden gelen mülteci sayısı nispeten az olduğu için ve çoğu, kalıcı bir çözüm olarak yeniden yerleştirilme veya gönüllü geri dönüş istediği için Türkiye, mülteci entegrasyonu deneyimini yaşamamıştır. Entegrasyon, Türkiye'de koruma ve usule ilişkin meselelere ve sorunlara odaklanan bir iltica söyleminin dışında boş bir kavram olarak kalmıştır. Ancak, "entegrasyon", mevcut kitlesel mülteci hareketini yönetme sorununun üstesinden gelmek için Türkiye toplumu tarafından anlaşılması gereken acil bir konu haline gelmiştir.

2.1. Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler

Suriyeli mültecilerin göç hareketi, dünya tarihindeki en büyük kitlesel nüfus hareketlerindedir. Suriye savaşının sekizinci yılında, 11.7 milyon kişi ülke içinde insani yardıma ihtiyaç duymaktadır (Syrianrefugees.eu, 2016). BMMYK'nın en son verilerine göre Türkiye'ye, Lübnan'a, Ürdün'e, Mısır'a ve Irak'a yaklaşık 5.6 milyon kişi göç etmiş ve 6.2 milyon kişi Suriye içinde yer değiştirmiştir. Yaklaşık bir buçuk milyon Suriyeli Avrupa'ya sığınma talebinde bulunmuştur (Eurostat, 2018). Birçok sığınmacı ve mülteci belirsizlik içinde yaşamaktadır. Avrupa'da mültecilere, sığınmacılara ve göçmenlere karşı kampanya sayısının hızla artması, mülteci ve sığınmacı girişlerini engellemeye yönelik devlet politikaları, göçmen karşıtlığının artmasına neden olmaktadır. Mülteciler çözülmesi gereken bir sorun olarak görülmekte ve Avrupa ülkeleri göç akışını kontrol etmek ve yönetmek için yeni düzenlemeler getirmektedir. Avrupa ülkeleri mülteci sayısını azaltmaya çalışırken, Suriye sınırındaki ve yakındaki ülkeler Suriye'deki iç savaş başladığından beri birçok Suriyeli mülteci kabul etmiştir. BMMYK'nın Mayıs 2019 verilerine göre, Türkiye'de 3.614,108 Lübnan'da 929.624, Ürdün'de

662.010, Irak’da 252.983 ve Mısır’da 131.433 kayıtlı Suriyeli mülteci bulunmaktadır (Syrianrefugees.eu, 2016). Suriyeli mülteciler, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana dünyanın en büyük mülteci hareketi olmuş ve Türkiye diğer komşu ülkelere göre Suriye’den en fazla mülteci kabul eden ülke olmuştur. Suriyeli mülteciler, 29 Nisan 2011’de Türkiye’ye gelmeye başlamıştır ve 2011’den bu yana Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin sayısı 3.6 milyonu geçmiştir. Türkiye, çok sayıda Suriyeli mültecinin yanı sıra, 4.4.2014 tarih ve 6854 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda açıklanan çeşitli göçmen statüleri altında 4 milyondan fazla mülteciye ev sahipliği yapmaktadır.

2.2. Türkiye’nin Mülteci Politikası

Suriye ve diğer ülkelerden gelen yaklaşık dört milyon mülteciyi barındıran Türkiye, 2014 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma kanunu ile mültecilerin haklara erişimi ile ilgili bazı düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemeler arasında ilk sığınma mevzuatının kabul edilmesinin yanı sıra Suriyeli mülteciler için özel politikalar da yer almaktadır. Türkiye’nin yeni iltica yasasının genel hükümleri, geri göndermeme garantisi, temel insani yardım hizmetlerine erişim, eğitim ve sağlık hizmetleri ile çalışma hakkına erişimi içermektedir. Son yıllarda, hükümetin Suriyeli mülteciler ile ilgili politik konumu yavaş yavaş “misafirperverlik” ten “isimsiz entegrasyon”a doğru yönelmeye başlamıştır. Uluslararası destekle başlatılan bazı başarılı hükümet programlarına rağmen, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, mültecilerin entegrasyonunu kolaylaştırmak için devletin genel yükümlülüğünü belirten herhangi bir hüküm içermemektedir. Uluslararası mülteci hukuku, bir kişinin göç ettikleri ülkede yeni, onurlu bir hayata başlamasını sağlamak için mülteci statüsü ile birlikte asgari standartları kabul etmektedir. Başka bir deyişle, bu haklar mültecilerin buldukları toplumlara entegrasyon için asgari koşullar olarak görülmektedir.

“Entegrasyon” terimi, Türkiye sığınma sisteminde resmen kullanılmamaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda “entegrasyon” yerine “uyum (harmonization)” kelimesi kullanılmaktadır. Ancak “uyum” terimi, uluslararası mülteci hukuku tarafından verilen tanımdan farklı ve çok daha sınırlı bir anlamda kullanılmaktadır. Bununla birlikte, şu anda Türkiye’de 4 milyon civarında mültecinin olması, Türkiye hükümetini mültecilerin entegrasyonu için çalışmaya başlamasına teşvik etmiştir.

3. Mülteci Entegrasyonu

Entegrasyon, ülkeden ülkeye değişiklik gösteren bir kavramdır. Castles ve diğerlerine göre (2002, s. 12), göçmen ve mülteci entegrasyonunun genel kabul görmüş bir tanımı, teorisi veya modeli yoktur. Entegrasyon, göçmenler, politika yapımcıları ve akademisyenler tarafından farklı şekilde tanımlanmaktadır (Robinson, 1998). Genel olarak entegrasyon, (zorunlu) göçmenlerin haklarını, yerleşim süreçlerini ve hukuksal düzenlemeleri içeren bir kavramdır (Bidea, 2016; Gineste, 2016; Kern, 2016; Li, 2003; Saggat ve Somerville, 2012; Strang ve Ager, 2010).

Entegrasyonla ilgili artan akademik literatür, entegrasyon süreçlerini açıklamak için bir çerçeve geliştiren Ager ve Strang’ın (2004) modelinden etkilenmiştir. Bu bağlamda, ana “haklar” (istihdam, barınma, eğitim, sağlık), “sosyal bağlantılar” (sosyal köprüler, sosyal bağlar, sosyal bağlantılar), “kolaylaştırıcılar” (dil ve kültürel bilgi, güvenlik ve istikrar) ve

“belirleyiciler” (haklar ve vatandaşlık) olarak dört başlık altında toplanan on alan etrafında yapılandırılmıştır. Ager ve Strang (2008) göçmen ve mültecilerin erişimine ve ulaşılmasına odaklanarak entegrasyona kapsamlı bir şema önermektedir. Bu şemada, Ager ve Strang (2008) istihdam, sağlık, barınma ve eğitim, haklar ve vatandaşlık, sosyal bağlantılar ve bu tür bağlantıların sosyal ve kültürel engelleri ile ilişkilendirilen anahtar etki alanlarını tanımlamışlardır. Bu yaklaşım, entegrasyonun birleşenlerini, alanlarını anlamak için bir yol sunmaktadır ve entegrasyon süreçlerinin anlaşılmasına katkıda bulunmakta, ancak, göçmen alan toplumların dinamiklerini, mültecilerin durumunu ve durumlarını dikkate almamaktadır.

Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi (ECRE), mülteci entegrasyonunu, alıcı toplumdaki (zorunlu) göçmenleri ve yerleşik nüfusun ve diğer toplulukları içeren çok boyutlu ve iki yönlü bir süreç olarak tanımlamaktadır (ECRE, 1999, s. 2002). Stubbs'a göre (1996, s. 36) entegrasyon, kaynakların ekonomik ve sosyal, hakların eşitlenmesi- siyasal ve bölgesel eşitliği- ve mülteciler ve diğerleri arasında kültürel değişimlerin ve yeni kültürel formların gelişimini kolaylaştırma girişimini ifade etmektedir. Phillimore (2012, s. 3) ise göçmenler ve göç ettikleri toplumların arasındaki sosyal ilişkilerin gelişimini, göç ettikleri topluluğa ait olma hissini ve “eğitim, iş ve barınma gibi haklar ve kaynaklara erişimin önemini vurgulamaktadır.

Avrupa dışındaki ülkelerdeki mültecilerin entegrasyon süreçleri, Batı ülkelerindeki entegrasyon süreçlerinden yasal statü ve temel haklara erişim ile ilgili olarak farklılaştırılabilir (Dorais, 2002; Hyndman ve Hynie, 2016; Kallick ve Mathema, 2016). Sonuç olarak, göç alan toplumdaki mültecilerin deneyimleri, içinde buldukları koşullar entegrasyon süreçlerini anlamak için önemlidir. Bu nedenle entegrasyonun, yeni bir ülkeye ilk varış anından itibaren başlayan çok yönlü bir süreç olarak anlaşılması gerekmektedir. Bu tanım, yasal bir statü ile mülteci entegrasyonu arasındaki kesişimi vurgulamaktadır. Mülteci entegrasyonu araştırmaları, yasal statüsü belirlenmemiş ve temel haklara erişimi olmayan mültecilerin entegrasyon süreçlerine dikkat çekmemiştir. Yasal statüsü güvenli olmayan ve hakları sınırlı olan mültecilerin entegrasyon süreçleri, bu temel konuyu gündeme getirmektedir.

2003 yılında Avrupa Komisyonu, Göçmenlik, Entegrasyon ve İstihdam İletişiminde (EC, 2003) entegrasyon politikalarına daha kapsamlı bir bakış açısı getirmiştir ve entegrasyonu “üçüncü ülke vatandaşlarının ve göç ettikleri toplulukların haklarının ve yükümlülüklerinin karşılıklılığına dayanan iki yönlü bir süreç olarak tanımlamıştır. Entegrasyon, haklar ve yükümlülükler dengesi olarak düşünülmüş ve politikalar, entegrasyonun tüm boyutlarını (ekonomik, sosyal ve politik haklar, kültürel ve dini çeşitlilik; vatandaşlık ve katılım dahil) hedefleyen bütünsel bir yaklaşım benimsemiştir.

2010 yılında, Stockholm Programı olarak adlandırılan Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanındaki (AFSJ) çok yıllık üçüncü program, entegrasyonun yalnızca ulusal, bölgesel ve yerel yetkililer tarafından değil, göç ettikleri toplum ve göçmenlerin taahhüdünü de içine alan bir süreç olduğunu vurgulamıştır. 2011'de Avrupa Komisyonu, entegrasyonu “göçmenler ve alıcı toplum arasında” iki yönlü bir süreç olarak değil, “menşe ülkelerinin entegrasyon sürecini desteklemekte rol oynayabileceklerini” belirterek üç yönlü bir süreç olarak tanımlamıştır (EC, 2011, s. 10).

4. Uluslararası Standartlar

Mülteci Sözleşmesinin tam adı “Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme” dir. Mülteci Sözleşmesinde listelenen haklar, I. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana çağdaş mülteci rejiminin değerlendirilmesinin ve Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisinin 1920 yılında oluşturulmasının sonucudur. İkinci Dünya Savaşının ardından on milyonlarca mülteciyi etkileyen mülteci hareketini yönetme konusundaki uluslararası çabalar, devletlerin mülteci statüsünü tanımalarına ikna etmeye odaklanmıştır.

Bu tür erken çabalardan doğan çağdaş Mülteci Yasası, mültecilerin entegrasyonunu kolaylaştırma, haklarını tanıma konusunda devletlerin birtakım yükümlülükleri hakkında hükümler içermektedir. Bu haklar, uluslararası mülteci hukuku ile bir kişinin göç ettiği ülkede yeni bir hayata başlamasını sağlamak için mülteci statüsüne eşlik eden asgari standartlar olarak kabul edilmektedir. Uluslararası mülteci rejiminin evrimi sırasında, bu haklar yavaş yavaş geliştirilmiş ve sonraki uluslararası düzenlemelere ve sözleşmelere aşamalı olarak eklenmiştir. Öte yandan, 1951 Mülteci Sözleşmesinin 33. Maddesi uluslararası koruma için temel haklarla ilgilidir:

Madde 33: Tahliye veya İadenin Yasağı (“geri gönderme”)

Hiçbir Akit Devlet, bir mülteciyi, ırkları, dinleri, uyuğu, belirli bir sosyal grubun üyeliği veya siyasi görüşü nedeniyle tehdit ettiği bölge sınırlarına hiçbir şekilde, hiçbir mülteciyi ihraç etmeyecek veya geri göndermeyecektir.

1951 Mülteci Sözleşmesi, göç alan ülkelerin devletlerinin mültecilerin yeni bir hayata başlamak için belirli hakları tanımalarını zorunlu kılarken, 34. Madde de, devletlere mültecilere vatandaşlık vermelerini şiddetle tavsiye etmektedir. Mültecilere kalıcı ikamet izni verilmesi, 1951 Mülteci Sözleşmesinin 34. Maddesi gereğince, devletlerin entegrasyonu kolaylaştırmak için alabileceği en etkili önlemlerden biridir. Böyle bir statü, mültecilere yalnızca uzun vadeli güvenliğinden dolayı entegrasyona elverişli bir yasal ikamet biçimi sunmakla kalmaz, aynı zamanda bu statüye atfedilen ve genellikle vatandaşlara verilenlerle aynı hakları verir. Ayrıca, mültecilerin statülerini ve haklarını daha yaygın ve daha iyi bilinen bir yasal ikametgâh formu ile ilişkilendirerek haklarının uygulanmasını kolaylaştırmaktadır.

Çoğu durumda, mülteci entegrasyonu, göç ettikleri ülkelerde belirsiz bir süre kalmaya karar verdikleri andan itibaren gelişen bir durumdur. Bu nedenle haklarının tanınması çok önemlidir. Bununla birlikte, başarılı entegrasyon politikalarının iltica başvurusunda bulunanlar, ikincil korumadan faydalananlar ve insani koruma gibi diğer kategorileri de kapsamaması gerekmektedir.

Yasal İkametgâhın Tanınması ve İlgili Haklar

Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Mülteci Sözleşmesinin 34. Maddesi uyarınca, Akit Devletler, tanınmış mültecilerin hem vatandaşlığa kabul edilmesini hem de özümsemesini (yani entegrasyonunu) kolaylaştırmak için çifte yükümlülüğe sahiptir. Mültecilere uzun vadeli bir ikamet statüsü verilmesi, entegrasyonu kolaylaştıran somut bir önlem olarak yorumlanabilir. 1951 Sözleşmesi uyarınca ilgili haklara sahip, kendi ülkelerindeki mültecilerin basitçe tanınmasının yanı sıra, çoğu ülkede mülteciler, dayanıklı bir yasal ikamet statüsünden ve bununla birlikte daha cömert haklar rejiminden yararlanmaktadır. Dolayısıyla bu yasal ikamet durumu, daha genel haklarının ve göç ettikleri ülkedeki yasal statülerinin temelini oluşturur.

5. Türkiye’de Uluslararası Koruma Faydaları İçin Dayanıklı Çözüm Seçenekleri

Mülteciler için uluslararası olarak kabul edilebilir çözümlerden, üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirme ve gönüllü geri dönüş Türkiye’de Avrupalı olmayanlar için yasal olarak mümkün olan çözümler arasındadır. Vatandaşlığa kabul / entegrasyon ise, açıkça belirtmese de, Avrupa’dan gelen tanınmış küçük bir grup mülteci için mantıklı bir sonuçtur.

5.1. 1951 Sözleşmesi ve Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol İlişkisi

Türkiye, Mültecilerin Statüsüne ve 1967 Protokolüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesine Taraf Devlettir. Türkiye, mültecilerle ilgili bu iki kilit belgeyi sırasıyla 30 Mart 1962 ve 31 Temmuz 1968’de onaylamıştır. Temel haklar ve uluslararası haklar alanındaki uluslararası anlaşmalar arasında usulüne uygun olarak yürürlüğe girmesi durumunda ve aynı konudaki hükümlerdeki farklılıklar nedeniyle yerel yasalar arasında uluslararası anlaşmanın hükümleri geçerli olacaktır. Bu nedenle, Türkiye’de bir sığınma sisteminden bahsedildiği zaman, mülteci sözleşmesinin ve 1967 protokolünün ana bağlayıcı yasal araçlar olarak belirtilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Buna göre, iltica konusundaki ulusal mevzuatın diğer parçaları Mülteci Sözleşmesine ve 1967 Protokolüne uygun olmalıdır.

Uluslararası hukukun öngördüğü ikinci kalıcı çözüm, gönüllü geri dönüştür. İnsanları ülkelerinden kaçmaya zorlayan koşullar artık mevcut değilse, mülteciler gönüllü olarak menşee ülkelerine geri dönebilir ve bu ülkelerin korunmasından yararlanabilirler. Yerel entegrasyon ve gönüllü geri dönüşün iki kalıcı çözüm olarak mevcut olmaması durumunda, öngörülen üçüncü dayanıklı seçenek mültecinin üçüncü ülkeye yeniden yerleştirilmesidir. Coğrafi sınırlama uygulayan ülkeler, statü ile ilgili hakların uluslararası koruma istemekle birlikte, o devletin topraklarında bulunan ve uluslararası korumaya açık olmayan insanlara tanınması zorunluluğuna bağlanmaz.

Türkiye, 1951 Mülteci Sözleşmesini, (a) paragrafında belirtilen “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar”, A maddesinin 1. bölümünde, “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar” olarak anlayacağıını beyan ederek imzalamıştır. Böylece, Türkiye 1951 Mülteci Sözleşmesi ve 1967 Protokolünü coğrafi sınırlama ile imzalamış ve onaylamıştır; bu durumda Türkiye yalnızca Avrupa’dan gelen kişilere mülteci statüsü vermektedir. Avrupa dışındaki bir ülkeden gelen kişilere mültecilere “statü” tanınmamakta ve sözleşmede listelenen haklar Türkiye’de yeni bir hayat kurmaları için sağlanmamaktadır.

5.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1951 Mülteci Sözleşmesine ve 1967 Protokolüne Taraf Devlet olmanın yanı sıra, Türkiye’nin başlıca iç iltica mevzuatı, Nisan 2014’te tam olarak yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’dur (4.4.2013’te kabul edilen 6459 sayılı kanun). Kanun, Türkiye’nin AB’ye katılım sürecinde Türkiye iltica yasasını AB iltica sistemine uygun hale getirme çabasıydı. Kanunla yürürlükten kaldırılmış olan önceki Türkiye ulusal mevzuatı (1994 Yönetmeliği), 2013 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 1994 Yönetmeliği, esas olarak 1980’lerin ve 1990’ların kitlesel akınlarına bir tepki niteliğindedir ve kitlesel akınlar durumunda, sınırdaki mültecilerin Türkiye topraklarına ulaşmadan önce durdurulması gerektiği varsayılmıştır. Ancak 1994 Kasım ayından bu yana, yalnızca Kosova krizi Türkiye’ye yaklaşık 20 bin kişinin göç

etmesine neden olmuştur (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, t.y.). O sırada Türkiye, 1994 Tüzüğü uyarınca öngörüldüğü gibi sınırlarını kapatmamıştır. Türkiye, kendi ülkelerinden kaçan insanları “korumak” ve Türkiye’ye olası bir kitle girişini engellemek için Irak topraklarında ülke içinde yerinden edilmiş kişiler için kamp kurma fikrini savunmaktaydı fakat Irak’ın 2003’te koalisyon güçleri tarafından işgal edilmesi, 1991’de olduğu gibi Irak’tan Türkiye’ye geniş çapta bir nüfus hareketi yaratmamıştır.

Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye göç hareketi 2011 yılının Nisan ayında başladığında, Türkiye, 1994 tarihli mültecilerin Türkiye’ye girmesine izin vermeme temel ilkesini uygulamamıştır. Bunun yerine, Türkiye, Suriyelilerin ilk girişleri anından itibaren sınırlarını açık tutacağını ve temel ihtiyaçlarını karşılayacağını ilan etmiştir. Bu anlamda, 1994 Tüzüğü Suriyeli mülteciler için pratikte uygulanmamıştır. Ancak, Kanun henüz parlamento tarafından kabul edilmediğinden ve yürürlüğe girdiğinden, Türkiye 2011-2014 yılları arasında Suriye mülteci krizini yasama kılavuzu olmadan yönetmeye çalışmıştır. Bu nedenle, Suriyeli mültecileri, onları tanımlamak için yasal bir terimin yokluğunda “misafır” olarak nitelendirmiştir. Aşağıdaki bölümde detaylı olarak anlatılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında İçişleri Bakanlığı altında uluslararası korumayı yönetmek için uzmanlaşmış bir sivil kurum olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (DGMM), Türkiye’deki yabancıların haklara erişimlerinden, vatansız kişilerden ve uluslararası korumadan göç ile ilgili birçok konu ile ilgilenmekle görevlendirilmiştir. Kanun uyarınca, uluslararası koruma başvurularının il düzeyindeki İl Müdürlükleri tarafından işleme konması gerektiğini de belirtilmiştir.

5.3. Düzenlemeler ve İkincil Kanun

Yabancıların Korunması ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 4 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe girmesinden bu yana, kanun hükümlerini, belirlenmiş makamları ve ilgili hükümlerin uygulanmasına ilişkin kuralları daha ayrıntılı olarak açıklamak için bir dizi yönetmelik ve genelge çıkartılmıştır. 2011 yılının Nisan ayında Suriye krizinin başlamasından bu yana, farklı bakanlıklar Suriyelilerle ilgili olarak yetkinliklerini azaltan konular için benzer ikincil düzenlemeler yayınlamışlardır. Kanun 2014 yılında yürürlüğe girdiğinde, Suriyelilerle ilgilenmek ve "Geçici Koruma" hakkındaki 91. Maddeyi uygulamak için ikincil bir kanuna ihtiyaç duyulmuştur. Türkiye, 17 Mart 2014 tarihinde, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun uygulanmasına ilişkin bir düzenleme yapmıştır.

O zamandan beri, Türkiye, düzenlemeler ve idari direktifler şeklinde birkaç ikincil kanun çıkarmıştır. İlk direktif 23 Eylül 2014 tarihinde Suriyeli mültecilerin eğitimi ile ilgilidir.² Bu Yönerge, geçici koruma altındaki Suriyeliler için 2016 yılına kadar süren ikili (Geçici Eğitim Merkezleri ve devlet okulları) bir üniversite öncesi eğitim sistemi oluşturmuştur. 2016 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bu ikili sisteme aşamalı olarak son vermeye ve öğrencileri Türk okullarına yönlendirmeye başlamıştır.

² Yabancılarla Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri. Genelge. 2014/21.

6. Türkiye'nin Geçici Sığınma Sistemi ve Entegrasyon

Coğrafi sınırlamanın sürdürülmesi, uluslararası standartlara uygun kapsamlı bir entegrasyon programı için olanak sağlamamaktadır çünkü mülteci entegrasyonunun ana temellerinden birisi güvenli statüye sahip olmaktır. Suriyeli mülteciler örneğinde statülerinin kalıcı olmaması- 'geçici koruma altında' olmaları- entegrasyon süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Şimşek, 2018). Türkiye, sürdürülebilir bir yaşamı desteklemek için entegrasyon programlarına benzeyen, kabul edirliliği daha düşük olsa da bazı sistemler kurmaktadır. Örneğin, çalışma izinlerinden sağlık hizmetine ve eğitime erişim için eylem planı geliştirmiştir. Bu çabalar, BM ve AB yardımı ile desteklenmeye başlanmıştır.

Mart 2016'daki Türkiye-AB Anlaşması'nın ardından, Türkiye'deki AB Mülteciler Tesisi, AB bütçesinin finanse ettiği eylemler ile mültecilerin ve göç ettikleri toplulukların ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak amacıyla üye devletler tarafından yapılan ulusal katkılar için ortak bir koordinasyon mekanizması sunmaktadır. Anlaşma kapsamında, AB bütçesinden ve AB Üye Devletlerinden Türkiye'ye toplam 6 milyar Euro finansal yardım yapılacaktır. Bütçenin mültecilerin entegrasyonu için harcanması yönünde çalışmalar yapılması önemlidir fakat entegrasyonun gerekliliğini kabul eden ulusal bir mevzuatın olması gerekmektedir.

6.1. Yasal İkametgâhın Tanınması ve İlgili Haklar

2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği, mültecilerin toplu akını durumunda uygulanacak kurallar hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir. Kanunun 91. maddesine dayanarak, Bakanlar Konseyi geçici koruma rejimini başlatma ve sona erdirme kararı almaya yetkilidir. Kanunun 69. maddesine göre, başvuranlara verilen ikamet, otuz gün boyunca geçerli olan kısa süreli bir "başvuru kaydı" belgesidir. Uygulama Yönetmeliğinin 71. Maddesine göre, bu başvuru kayıt kimlik kartının oturma izninin yerine geçeceği kabul edilmektedir. Bu belge, kişinin uluslararası bir koruma uygulaması altında olduğunu göstermektedir. Kayıt belgesi, başvuru sahiplerinin Türkiye'de kalmasını ve herhangi bir ücrete tabi olmaksızın verilmesini sağlamaktadır. Başvuru sahibi, adrese dayalı kayıt sistemine kayıt olur ve ikametgâh adresini valiliğe bildirir. Kanun, bu dönemde, ikamet kararlarının DGMM tarafından alınacağını varsaymaktadır. Ayrıca, Kanunun 78. (1) maddesi, [başvurunun] değerlendirmesinin, Genel Müdürlük tarafından tescil edildiği tarihten itibaren en geç altı ay içerisinde sonuçlandırılmasını teşvik etmektedir. Başvuru, kayıt kimlik kartında olduğu gibi Uygulama Yönetmeliğinin 90. Maddesi gereğince, ikamet mülakatının gerçekleştirilmesinden sonra yeni bir Uluslararası Koruma Kimlik Kartının düzenlenmesini öngörmektedir. Bu kart aynı zamanda oturma izninin yerine geçmektedir ve bu kartın sahibinin oturma iznine başvurması gerekmemektedir.

Uzun süreli oturma izni uluslararası mülteci hukukunda ve uluslararası koruma faydalanıcıları için bir fırsat olarak kabul edilirken, Türkiye'de bununla ilgili kısıtlamalar bulunmaktadır. Ayrıca, şartlı mültecilerin hareket özgürlüğü, ikincil korumadan yararlananlar ve geçici korumadan yararlananlar üzerindeki kısıtlama, herhangi bir geçici entegrasyon için engel olarak görülebilir. Bu kategorilerdeki mültecilere, daha iyi istihdam ve eğitim olanakları olan yerlerde yaşayacakları bir şehir seçme özgürlüğü vermemektedir.

6.1.1. Vatandaşlığa Kabul

Ulusal vatandaşlık verilmesi, uluslararası hukukta mülteci statüsünü sona erdirmek isteyen bir kişi için en dayanıklı ve çoğu zaman en çok istenen uzun vadeli bir çözüm olarak görülmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği, Geçici Koruma Kimlik Kartı sahiplerinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına başvurmalarını açıkça red etmekte ve “Türkiye’de Geçici Koruma altında kalma süresi, vatandaşlık başvurusunda bulunmak için Türkiye’de ikamet etmek için gerekli toplam süreye eklenmeyeceğini” belirtmektedir (Madde 25). 2016’da Suriyeliler’in Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma imkanı sağlanacağı açıklanarak entegrasyon süreçleri için önemli bir adım atılmıştır. Vatandaşlık verilmesi planlanan Suriyelilerin öncelikli olarak yüksek öğretim mezunu olması, Türkiye’ye sanayi, bilimsel, ekonomik, teknolojik alanda hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen kişiler olması, Türkiye’de çalışma izinlerinin bulunması kriterleri öne çıkmıştır (Şardan, 2017). Suriyeli mültecilerin entegrasyonlarına yönelik kalıcı çözümler içeren olumlu düzenlemeler yapılsa da belirtilen vasıflara uymayan çoğu Suriyeli vatandaş olmanın getirdiği haklardan mahrum kalmaktadır (Şimşek, 2018).

6.1.2. Asimilasyon / Entegrasyon

Önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi, Türkiye hukukunda entegrasyon kelimesi yerine uyum sözcüğü kullanılmaktadır ve kanunun 96. maddesinde uluslararası korumanın faydalanıcıları ile göç ettikleri toplum arasındaki faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Aynı madde, mültecileri Türkiye’de, iskân ettikleri ülkede ya da kendi ülkelerinde üçüncü kişilerin yardımı olmadan sosyal yaşamın tüm alanlarında bağımsız olarak aktif olacak, bilgi ve becerilere sahip olmak için gerekli faaliyetleri de eklemiştir. Kanun ayrıca yabancılara siyasi yapı, dil, hukuk sistemi, Türkiye kültürü ve tarihinin yanı sıra hak ve yükümlülüklerinin açıklandığı kurslara katılmalarını önermektedir.

7. Metot

Bu çalışma, temel olarak literatür taraması ve İstanbul’da yaşayan 50 Suriyeli mülteci (25 kadın, 25 erkek) ile yapılan yarı yapılandırılmış yüz yüze derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır. Görüşülen kişilerin etnik ve mezhep çeşitliliklerinin yanı sıra sınıfsal çeşitlilikleri de dikkate alınmıştır.

Görüşme soruları Suriyeli mültecilerin ‘entegrasyon’ terimini nasıl tanımladıklarına, çalışma ve eğitim başta olmak üzere haklara erişim sürecindeki deneyimleri gibi konuları içermektedir. Görüşmelerin çoğu İngilizce ve Türkçe yapılmıştır. Arapça yapılan görüşmelerde tercüman kullanılmıştır. Görüşmeler, NVIVO nitel veri analizi programı ile tematik kodlara ayrılarak analiz edilmiştir.

8. Suriyeli Mülteciler İçin Entegrasyon Ne Demek?

Araştırma kapsamında görüşülen İstanbul’daki Suriyeli mültecilere entegrasyonun onlar için ne ifade ettiğini sorulmuştur ve görüşülen Suriyelilerin çoğu haklara erişimin entegrasyon süreçleri için öneminden bahsetmiştir. Örneğin, entegrasyonun iş piyasasına erişim olduğunu söyleyen bir Suriyeli çalışmadığı zaman toplumda var olmadığını şu sözlerle dile getirmiştir:

“Entegrasyon kelimesini politikacılardan çok duyuyoruz. Özellikle mültecilerin uyması gereken kurallar entegrasyon kelimesinin karşılığı olarak görülüyor. Ama biz çalışmazsak, hayatımızı idame ettiremezsek toplumda var olamayız. Benim için entegrasyon çalışmak demek. Kazancım olduğu sürece bu ülkede bir yaşam kurabilirim.” (Suriyeli erkek, 30 yaşında).

Başka bir Suriyeli mülteci de entegrasyonun oluşması için iş piyasasına erişimin önemli olduğunu şu sözlerle vurgulamıştır:

“Burada karnımızı doyurmak, kirayı, faturaları ve diğer masraflarımızı karşılamak için çalışmamız gerekiyor. Düzenli bir kazancımız olmadığı zaman, zor şartlar altında yaşadığımız zaman neden bu ülkede olduğumuzu düşünüyoruz. Bu yüzden birçok Suriyeli Avrupa’ya göç etmek istiyor. Bu ülkede yerleşik olmamız için çalışmamız lazım. Ancak çalışırsak, kazanırsak bu ülkede bir yaşam kurabiliriz ve entegre olabiliriz.” (Suriyeli erkek, 37 yaşında).

İş piyasasına erişimin entegrasyon için önemli olduğu İngiltere’de yaşayan mülteciler örneği üzerinden Bloch (2004) ve Phillimore (2012) tarafından da belirtilmiştir. İş piyasasına erişimin yanı sıra mültecilerin kendilerini güvende hissetmeleri de başarılı bir entegrasyon için önemlidir (Ager ve Strang, 2004). Geçici koruma altında bulunan Suriyeliler, güvencesiz yasal statülerinden dolayı kendilerini yerleşik hissedememekte ve bu da entegrasyon süreçlerini olumsuz olarak etkilemektedir (Şimşek, 2008). Görüşülen Suriyeli mültecilerin çoğu, geçici statülerinin kalıcı bir statüye dönüşmemesi konusunda endişe duyduklarını ve bu durumun da Türkiye’de yerleşik bir düzene geçmelerini zorlaştırdığını belirtmişlerdir. Örneğin, görüşülen Suriyeli kadın geçici statüsünden dolayı Türkiye’de yerleşik bir hayat kuramadığını ve kendisini güvende hissetmediğini şu sözlerle belirtmiştir:

“Türkiye’de mülteci olarak tanınmıyoruz. Kalıcı ve belirli bir statümüz yok. Geçici koruma altındayız ama hükümet isterse bunu kaldırabilir. Vatandaşlık veriliyor ama her Suriyeli’ye değil. Bir gün geri gönderilme korkusu ile yaşamak, bunu düşünerek burada bir hayat kurmaya çalışmak çok zor. Benim birçok arkadaşım, hatta akrabam mülteci statüsü alabilmek için Avrupa’ya gitti. Benim de imkânlarım olsaydı ben de giderdim çünkü belirsizlik içinde yaşadığımız için burası ile aidiyet kuramıyoruz. Burada yerleşik bir hayat kurabilmemiz için kendimizi güvende hissetmemiz gerekiyor.” (Suriyeli kadın, 45 yaşında).

Başka bir Suriyeli de benzer nedenlerden dolayı Türkiye’de yaşamını kuramadığını şu sözlerle vurgulamıştır:

“Bu ülkeye 2013 yılında göç ettik. Geleli 6 yıl oldu ama hala hayatımızı kuramadık. Ev kirasını ödemekte zorlanıyoruz, iş bulamıyoruz çünkü benim ve eşimin çalışma izni yok. Bir gün bizi geri gönderecekler korkusuyla yaşıyoruz. Bu şekilde burada yerleşik hayata geçemiyoruz.” (Suriyeli kadın, 32 yaşında).

Ager ve Strang’ın (2008) mülteci entegrasyonu şemasında belirttiği gibi entegrasyonun oluşması için mültecilerin kendilerini güvende hissetmeleri gerekmektedir. Geçici koruma altında bulunan Suriyeliler statülerinin kalıcı olmayacağını düşündüklerinden entegrasyonun yardımcı faktörlerinden biri olan dili de öğrenme ihtiyacı duymadıklarını şu sözlerle dile getirmiştir:

“Entegrasyonu sordunuz. Nasıl olabilir ki ben burada yerleşik olduğumu hissetmiyorum. Kalıcı bir statüm yok. O yüzden burada hayatımı kurmayı düşünmüyorum. Türkçe öğrenmek yerine Almanca öğrenmek istiyorum. Almanya’ya gitmek istiyorum. Orada mülteci statüsü aldıktan sonra kalıcı olabilirim. Almanya’ya giden arkadaşlarım çok memnunar. Çalışıyorlar, dil öğreniyorlar. Orada mülteciler. Belki bir süre sonra Alman vatandaşı olacaklar. Ben de orada üniversite eğitimimi tamamladıktan sonra çalışıp hayatımı kurmak istiyorum. Burada kendime bir gelecek görmüyorum.” (Suriyeli erkek, 22 yaşında).

“Benim için entegrasyonun olması için burada kendimi güvende hissetmem gerekiyor ama ben güvende hissedemiyorum. İşim bazen var, bazen yok. Ev kirasını ödeyemezsem evim de olmayacak. Burada Türkler bizi istemiyorlar. Çok kavga, saldırı oluyor. Kendimi güvende hissetmiyorum.” (Suriyeli kadın, 30 yaşında).

Görüşülen Suriyeli mültecilerin çoğu için entegrasyon, haklara erişim, güvenli yasal statü ve bununla birlikte Türkiye’de aidiyet kurmak ile ilişkilendirilmiştir. Kalıcı statünün eksikliği, haklara erişimde yaşanan sıkıntılar Suriyelilerin Türkiye’de yerleşik olmalarının önünde en önemli engellerden bazıları arasındadır. Bununla birlikte birçok Suriyeli kalıcı olmadıklarını düşündükleri ülkenin dilini de öğrenmek istememektedir. Ager ve Strang’ın (2004; 2008) da belirttiği gibi entegrasyonun ana etmenlerinden olan kalıcı statünün olmaması, güvende hissetmeme ve haklara erişimin eksikliği Suriyeli mültecilerin entegrasyon süreçlerini olumsuz olarak etkilemektedir. Suriyeli mülteciler için uzun vadede başarılı entegrasyonun sağlanmasına yönelik özellikle kalıcı statü için gerekli düzenlemelerin yapılması ve haklara erişimin pratikte de sağlanması gerekmektedir.

9. Sonuç

Yasal olarak, coğrafi sınırlamanın sürdürülmesinin doğal bir sonucu olan iltica sisteminin geçici karakteri, Türkiye’de mülteciler için dayanıklı ve güvenli bir ikamet statüsünün bulunmadığını göstermektedir. Tanınmış “Mülteciler” için bile, 1951 Sözleşmesinin asgari haklarına ek olarak, bunlara ilişkili haklar dizisini de sunan bir statü yoktur. Ayrıcalıklı uluslararası koruma / geçici koruma kategorileri kaldırılarak Kanun tadil edilmeli ve ulusal mülteci statüsü belirleme mekanizmaları güçlendirilmelidir. Geçici Koruma Yönetmeliği, süreyi en fazla 3 yıl ile sınırlandırarak değiştirilmelidir. Bu süre içinde kalanların bireysel koruma başvurusunda bulunmalarına izin verilmelidir. Coğrafi sınırlamanın kaldırılmasının ardından, farklı statülerde yıllarca yaşayan tüm mülteciler için bir defalık mülteci statüsü tanınmalıdır. Mültecilere, bir kereye mahsus daimi ikamet gibi güvenli ve dayanıklı bir yasal ikamet statüsü verilmelidir. Mültecilere daimi ikamet izni verilmesi, devletlerin 1951 Sözleşmesinin 34. maddesi gereği entegrasyonu kolaylaştırmak için alabileceği en etkili önlemlerden biridir. Böyle bir statü, mültecilere yalnızca uzun vadeli bir statüye sahip olmalarından dolayı entegrasyona elverişli bir yasal ikamet biçimi sunmakla kalmamakta, aynı zamanda bu statüye atfedilen hakları da sağlamaktadır.

Mültecilerin statülerini ve haklarını daha yaygın ve daha iyi bilinen bir yasal ikamet formu ile ilişkilendirmek haklarının uygulanmasını kolaylaştıracaktır. Daha yaygın bir ikamet durumu, daha az karışıklığa neden olur ve devlet kurumları, mültecilerle çalışan sivil toplum kuruluşları, işveren gibi özel sektör seviyesinde uygulama düzeyinde de kolaylık sağlar. Tanınan mülteciler bu nedenle mülteci statülerinden dolayı sadece özel koruma veya hak verilen

alanlarda hizmet gerektirecektir. Ayrıca, bürokratik sadeleştirmeye ek olarak, düzenli ve dayanıklı bir ikamet durumu, mültecilere uzun vadeli bir güvenlik hissi sağlayarak olumlu bir psikolojik etkiye sahip olabilecektir. Bunun yanı sıra, göç ettikleri ülkede dayanıklı bağların kurulmasını da teşvik edecektir. Entegrasyon yardımı alanında hükümet ve sivil toplum kuruluşlarının ortak çalışmalar yürütmelerinin de teşvik edilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin, mültecilerin, buldukları ülkede beş yıl, daha az veya daha fazla benzer ikamet süresi içinde vatandaşlığa kabul edilmeye uygun olmalarını sağlamak için devlet uygulamalarının yanı sıra mülteci ve vatandaşlık mevzuatının da gözden geçirilmesi gerekmektedir. Böylece, vatandaşlık hakkını elde etmek için belirtilen kriterlere sahip olmayan mültecilerin de bu hakka erişmeleri sağlanarak entegrasyonun temeli oluşturulmuş olacaktır.

Bunların yanı sıra ekonomik olarak kendi kendine yeterliliğin sağlanması, kuşkusuz, statüleri tanınmış mültecilerin göç ettikleri ülkeye başarılı entegrasyonun temel taşlarından biridir. Tamamen finansal faydaların ötesinde, istihdam, mültecilerin dil becerilerini geliştirerek, göç ettikleri toplum bireyleri ile arkadaşlık ve profesyonel temaslar oluşturmayı teşvik ederek ve genellikle yerel topluluklar tarafından kabul edilmelerine yardımcı olarak sosyal entegrasyon sürecini ilerletmede kilit bir rol oynamaktadır. Araştırma bulgularından da anlaşıldığı üzere Türkiye'de geçici koruma altında olan mülteciler iş piyasasına girerken önemli engellerle karşılaşmaktadır. Dolayısıyla, özellikle geçici koruma altında olan kişilerin istihdamı konusundaki tüm engeller ve kısıtlamalar kaldırılmalıdır. İşletme hibeleri veya krediler, bireysel girişimleri teşvik etmek için başlatılması gereken programlardır. Kayıt dışı ekonomiye katılımı engelleyen, önleyici tedbirler teşvik edilmelidir. Dil, mültecilerin olası istihdamının önündeki en büyük engellerden biridir. Mültecilere, günlük ihtiyaçlarını idame ettirmeleri konusunda yeterli derecede Türkçe öğrenmelerini sağlamak için mümkün olan her fırsat sunulmalıdır, aynı zamanda kişinin eğitim ve mesleki geçmişine bağlı olarak istihdam da sunulmalıdır.

Barınma ve istihdam, hem mülteciler hem de kendilerine yardım etmek için görevlendirilen kuruluşlar için Türkiye'de en acil sorunlara neden olan ve mültecilerin temel ihtiyaçlarından en önemlileri arasındadır. Konut ve istihdam programları mümkün olduğunca bütünleştirilmelidir. Bunu yapmamak, mültecileri yüksek işsizlik bölgelerine yerleştirmek onları damgalanmaya ve marjinalleşmeye karşı savunmasız kılmaktadır. Kamplar kısa vadeli çözümler sunmakta ve uzun vadede entegrasyonu engellemektedir. Türkiye'de şu anda kamplarda kalan mülteci sayısı 103.579 kişidir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019). Dolayısıyla, mültecilerin çoğu şehirlerde kendi imkânları ile kiraladıkları konutlarda zor koşullarda yaşamaktadır (Şimşek, 2018). Bu yüzden mülteciler için sürdürülebilir konut stratejileri konusunda kapsamlı bir çalışmaya ihtiyaç vardır.

Türkiye'deki mülteci ailelerinin çocuklarına yönelik ilk ve orta eğitime erişim, başvuru sahibi sığınmacılar dâhil olmak üzere geçici korumadan yararlananlar veya uluslararası korumadan yararlananlar olarak tüm göçmen gruplarına sağlanmalıdır. Bununla birlikte, Geçici Eğitim Merkezleri'nden (GEM) devlet okullarına geçişin daha iyi planlanması ve bu sürecin GEM'lere ve Suriyeli ailelere danışılarak sürdürülmesi gerekmektedir. Program düzeyinde, özellikle göç ettikleri ülkedeki ilk yıllarda okul çağındaki çocuklar için eğitim desteği faaliyetleri, başarının sağlanmasında ve yeni sosyal ortamlarına adaptasyonlarında önemli bir rol oynayabilir. Özellikle, dil sınıfları ve okul sonrası özel ders olanakları sağlanmalıdır. Dil engelleri ve kültürel adaptasyonla karşı karşıya kalabilecek olan mülteci çocuklarla ilgilenmek için genel bir politika kademeli olarak gelişmelidir. Okul malzemelerini satın almak, ulaşım veya okulla ilgili diğer masraflar için finansal yardımın yeni tanınan mültecilerin çocukları için

de gerekli olmaya devam etmesi muhtemeldir. Her Őeyden önce, başarılı bir entegrasyon politikası için düzenli bir veri tabanına ihtiyaç vardır. Devlet, bakanlıklar ve ilgili tüm kurumlar, mültecilerin yaşamının tüm yönleri hakkında mümkün olduğunca ayrıntılı bilgi üretmeli ve kamuoyuyla paylaşmalıdır. Sonuç olarak, Suriyeli mültecilerin entegrasyon süreçlerinin başarılı olması için hak temelli politikalara ihtiyaç vardır.

Kaynakça

- Ager, A., & Strang, A. (2004). *Indicators of integration: Final report* (Report No: 28). London: Home Office.
- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166–191. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>
- Bidea, G. (2016). France: The French Republican model of integration: A potential driver for extremism. *Conflict Studies Quarterly*, 16, 17-45, Retrieved from <http://www.csq.ro/wp-content/uploads/Georgiana-BIGEA.pdf>
- Bloch, A. (2004). Labour market participation and conditions of employment: A comparison of minority ethnic groups and refugees in Britain. *Sociological Research*, 9(2), 1-19. <https://doi.org/10.5153/sro.919>
- Castles, S., Korac, M., Vasta, E., & Vertovec, S. (2002). *Integration: Mapping the field* (Report No: 29/3). London: Home Office.
- Commission of the European Communities (2003). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Immigration, Integration and Employment (COM (2003) 336); Brussels.
- Dorais, M. (2002). Immigration and integration through a social cohesion perspective. *Horizons*, 5(2), 4-5.
- European Council (2011). EU framework for integration. Retrieved from <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2023%202011%20INIT>.
- European Commission (2016). Third report on the progress made in the implementation of the EU-Turkey statement (COM/2016/634). Retrieved from http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/migration/com_2016_634_f1_other_act_863309.pdf.
- European Council on Refugees and Exiles (1999). *Position on the integration of refugees in Europe*. Retrieved from: <http://www.refworld.org/docid/3df4d3874.html>.
- European Council on Refugees and Exiles (2002). *Position on the integration of refugees Europe*. London: ECRE. Retrieved from <http://www.ecre.org/topics/areas-of-work/integration/179.html>.
- Eurostat (2018). Asylum applications (non-EU) in the EU-28 Member States, 2008–2018. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics
- Gineste, S. (2016). Labour market integration of asylum seekers and refugees in France. European Commission. Retrieved from <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=15907&langId=en>.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (t.y). Türkiye ve Göç. Erişim adresi: http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasar%C4%B1m_icler.pdf
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019). Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler. Erişim adresi: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713
- Hyndman, J., & Hynie, M. (2016). From newcomer to Canadian: Making refugee integration work. *Policy Options Politiques*. Retrieved from <http://policyoptions.irpp.org/magazines/may-2016/from-newcomer-to-canadian-making-refugee-integration-work/>
- Kallick, D. D., & Mathema, S. (2016). Refugee integration in the United States. Centre for American Progress. Retrieved from <https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/2016/06/15112912/refugeeintegration.pdf>
- Kern, S. (2016). Germany's new "Integration Law". Retrieved from <https://www.gatestoneinstitute.org/8145/germany-integration-law>
- Li, S. P. (2003). Deconstructing Canada's discourse of immigrant integration. *Journal of International Migration and Integration*, 4(3), 315-333. <https://doi.org/10.1007/s12134-003-1024-0>

- Phillimore, J. (2012). Implementing integration in the UK: Lessons for integration theory, policy and practice. *Policy and Politics*, 40(4), 525–545. doi: 10.1332/030557312X643795
- Robinson, V. (1998). Defining and measuring successful refugee integration. *Proceedings of ECRE International Conference on Integration of Refugees in Europe*. Brussels: ECRE.
- Saggar, S., & Somerville, W. (2012). Building a British Model of integration in an era of immigration: Policy lessons for Government. Migration Policy Institute. Retrieved from <http://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/UK-countrystudy.pdf>
- Strang, A., & Ager, A. (2010). Refugee integration: Emerging trends and remaining agendas. *Journal of Refugee Studies*, 23(4), 589- 607. <https://doi.org/10.1093/jrs/feq046>
- Stubbs, P. (1996). Creative negotiations: Concepts and practice of integration of refugees, displaced persons and local communities in Croatia. In R. Jambresic Kirin and M. Povrzanovic (Eds.), *War, Exile, Everyday Life, Zagreb* (pp.31–40). Zagreb: Institute for Ethnology and Folklore Research.
- Syrianrefugees.eu (2016). The Syrian refugee crisis and its repercussions for the EU. Retrieved from <http://syrianrefugees.eu/>
- Şardan, T. (2017). Suriyeliler’in Türk vatandaşlığında sona doğru. Erişim adresi: <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tolga-sardan/suriyelilerin-turk-vatandasliginda-sona-dogru-2387076/>
- Şimşek, D. (2018). Mülteci entegrasyonu, göç politikaları ve sosyal sınıf: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 367- 392. www.dergipark.org.tr/spcd
- Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri. Genelge. 2014/21.